

Правова характеристика понять «людина», «особа», «громадянин». Громадянство України

Терещенко Олена

Мета: сформувати розуміння інституту громадянства, поняття «громадянство» та громадянську компетентність учнів;

- розвивати вміння використовувати теоретичні знання про громадянство України в реальному житті;
- розвивати вміння працювати з правовою літературою;
- виховувати почуття патріотизму.

Обладнання: Конституція України, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, витяги із Закону «Про громадянство України», підручники.

Запис на дошці:

Епіграф до уроку: *Я зрозумів, що не один
Існую я в людському морі,
В громаді, наче в добрім хорі,
Почесне місце є для всіх
І для дорослих, і малих,
І для жінок, й чоловіків,
Для бідняків і багатих
У світі є закон один:
Людина – це громадянин.*

І. Кушнірчук

Поняття до теми: людина, особа, громадянин, «право крові», «право ґрунту», апатриди, біпатриди, громадянин.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування умінь.

Хід уроку

1. Повідомлення теми та мети уроку.

Темою нашого уроку є «Громадянство України». Ми спробуємо з'ясувати з вами, який правовий зв'язок існує між людиною і державою, визначитися з термінами «людина», «особа», «громадянство». Визначимо основні ознаки поняття «громадянство» на основі роботи з текстом Конституції України й Закону України «Про громадянство»

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Кожна людина живе в тій чи іншій державі, тому має зв'язки із суспільством, у якому вона живе. Кожна держава визнала характер взаємозв'язків суспільства та особи, держави і громадянина. Головним обов'язком держави є забезпечення прав і свободи людей, які живуть у ній, створюють багатства країни та захищають її.

3. Актуалізація опорних знань.

План уроку

1. Поняття « людина», «особа», « громадянин».
2. Особливості інституту громадянства в законодавстві України.
3. Підстави набуття громадянства України.
4. Умови припинення громадянства України.
5. Проблеми громадянства дітей.

Учитель. У демократичній державі основна увага приділяється забезпеченню та утвердженню прав людини. Конституція України зазначає, що вільний і повноцінний розвиток людської особистості можливий лише в суспільстві. У різних науках, у тому числі й державно-правових, для позначення людської істоти можуть використовуватися різні поняття: «людина», «особа», «громадянин». Позначаючи один і той самий об'єкт, кожен із цих термінів характеризує різні якості однієї й тієї самої істоти.

Як ви розумієте терміни «людина», «особа», «громадянин» ?

Відповіді учнів починаються зі словосполучення: « Я вважаю, що ...»

Учитель. *Людиною* називають розумну суспільну істоту. Вона вирізняється тим, що живе в суспільстві подібних до себе та отримує матеріальні блага насамперед від нього. У цьому суспільстві вона є і членом сім'ї, і представником певної соціальної чи демографічної групи, і представником певного етносу чи нації. Наприклад, якщо ви учень, то у вас виникають стосунки з іншими учнями, учителями, із директором школи.

Поняття «*особа*» саме й використовується для позначення людини-учасника суспільних відносин і свідомої діяльності. Іноді його розуміють також як систему суспільно вагових рис, що характеризують індивіда як члена суспільства або спільноти людей, хоча в цьому випадку здебільшого вживають термін «особистість».

Якщо поняття «*особа*» опосередковує відносини людини із суспільством, то поняття «*громадянин*» – відносини людини з державою. Такі відносини, звісна річ, базуються на відносинах людини із суспільством, адже належність людини до певного суспільства є первинною, а до держави – вторинною. Навіть історично держава народилася значно пізніше людського суспільства. Зв'язок між людиною та державою має певну особливість. Вона полягає і проявляється насамперед у тому, що цей зв'язок є правовим. Сама держава утворена для захисту людини, і її взаємини з нею спираються на норми права.

Якщо поняття «особа» охоплює як громадян конкретної держави, наприклад, України, так і іноземців, і осіб, які взагалі не мають громадянства, то термін «*громадянство*» вказує на такий правовий зв'язок, який притаманний людині та конкретній державі.

Як ви вважаєте, що є спільне та відмінне між поняттями « особа» і «громадянин»?

Учень. Спільним для поняття «особа» і «громадянин» є те, що вони стосуються тієї самої людини, але «особа» визначає її місце в суспільстві, а «громадянин» – у державі.

Учитель. Поняття «громадянин» виникло ще в античні часи у Стародавній Греції та Стародавньому Римі й означало рівний і рівноправний член держави та його приналежність до держави.

І зараз «*громадянство* – це постійний правовий зв'язок між особою та певною державою, що визначає права і обов'язки людини й забезпечує можливість її участі в усіх сферах суспільного життя».

Інститут громадянства – один із важливих інститутів конституційного законодавства України. Він є сукупністю конституційно-правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з отриманням і припиненням громадянства України. Ці норми містяться насамперед у Конституції та Законі № 2996-IX «Про внесення змін до Законів України «Про громадянство України» (2023).

Знайдіть у Конституції України підтвердження моїм словам.

Учениця. Конституція України визнала право на громадянство невід'ємним правом кожної людини. В Україні існує єдине громадянство (ст. 3).

Учень. Усі громадяни України, незалежно від підстав і порядку отримання українського громадянства, мають рівні права і виконують однакові обов'язки перед державою.

Учитель. Користуючись ст. 1 Закону України «Про громадянство України», дайте відповідь на запитання:

Хто такі іноземці, апатриди, біпатриди?

Учень. Іноземці – особи, які проживають на території певної держави, але мають громадянство іншої держави.

Учениця. Апатриди – особи, які проживають на території певної держави, але не є її громадянами і не мають доказів своєї належності до громадянства іншої держави.

Учень. Біпатриди – особи, які мають подвійне громадянство.

Учитель (клас розділено на 3 групи, кожна з яких має своє завдання):

– **I група** працює з підручником і відповідає на запитання:

Які є підстави для отримання громадянства України?

– **II група** працює з підручником і відповідає на запитання:

Які є умови прийняття до громадянства України?

– **III група** працює з підручником і відповідає на запитання:

Які є умови припинення громадянства України?

Відповіді учнів

Учитель. А як же визначається громадянство дітей у Законі України «Про громадянство України»?

Учень. Стаття 12 «Громадянство дітей, батьки яких є громадянами України».

Учениця. Стаття 13 «Громадянство дітей, один з батьків яких є громадянином України».

Учень. Стаття 14 «Набуття громадянства України дітьми осіб без громадянства».

Учень. Стаття 15 «Громадянство дітей, батьки яких невідомі».

Учениця. Стаття 27 «Необхідні згоди дітей при зміні їх громадянства».

Учитель (клас поділений на 5 груп).

У кожній групі є юридична задача, яку ви повинні проаналізувати за законом і дати відповідь (додатки).

Відповіді керівників груп.

Учитель: У світовій державно-правовій практиці відомі дві основні форми постійного правового зв'язку між особою і державою: громадянство і підданство.

Критерієм їх розмежування є існуюча в конкретній країні форма державного правління.

Які ви знаєте форми правління?

Учень. Монархія та республіка.

Учитель. Республікам історично притаманне саме громадянство, монархіям – підданство. Саме тому в Україні утвердилось та існує громадянство України, тоді як, наприклад, у Великобританії – підданство.

4. Підсумок уроку. Згідно із загальною Декларацією прав людини, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, кожна людина має право на громадянство, ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства або права змінити своє громадянство. Отже, кожна країна – учасниця ООН повинна забезпечити кожній людині це право. Стаття 3 Конституції України визнає, що в межах України існує єдине громадянство – громадянство України. Підстави набуття і припинення громадянства визначаються Законом України «Про громадянство України» від 1991 року. Закон базується на тому, що право на громадянство є невід’ємним правом людини, що всі громадяни України незалежно від підстав набуття громадянства України мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

5. Домашнє завдання:

1. Опрацювати запитання і завдання.
2. Розв’язати юридичні задачі (різного рівня):

I рівень – Які з термінів «людина», «особа», «громадянин» можливо віднести до :

- А) дитина, викрадена у маленькому віці та виросла в стаді мавп у джунглях;
- Б) біженець однієї з країн Закавказзя, який опинився на території України;
- В) професіональний суддя.

II рівень – «Особа без громадянства Мартинов В. бажає прийняти громадянство України. Українською мовою володіє в об’ємі достатньому для спілкування. Є власником малого підприємства». Які потрібно виконати умови, щоб стати громадянином України?

III рівень – «У подружжя Роберта й Корнелії, які постійно проживають у Дніпропетровську, але є апатридами, народився син». Громадянином якої держави він є?

Тема. Права людини і громадянина

Мета:

- пояснити, що таке права людини, наскільки вони важливі для життя людини;
- визначити етапи формування прав людини й розрізнити види прав;
- розвивати вміння працювати з правовими поняттями «права людини», «культурні, політичні, економічні, соціальні, громадянські права»;
- розвивати вміння працювати з правовою літературою;
- формувати навички щодо захисту власних прав і свобод, а також умінь протистояти порушенням прав і свобод людини у повсякденному житті;
- виховувати правосвідомість в учнів.

Обладнання: Конституція України, Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

Запис на дошці:

Епіграф до уроку: *Цінність держави визначається цінністю її громадян.*

Дж.-С. Мілль

Поняття до теми: особистість, право, права людини, свобода людини, декларація, конвенція.

Тип уроку: засвоєння нових знань і формування умінь.

Хід уроку

1. Повідомлення теми та мети уроку.

Темою нашого уроку є «Права людини і громадянина». Ми спробуємо на уроці прослідкувати як розвивалися права людини в різні часи, бо мають довгу й цікаву історію. Вони тісно пов'язані з розвитком моральних правил і духовних цінностей людей.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Демократичне суспільство, демократична держава нерозривно пов'язані з поняттями права і свободи. Почуття свободи, рівності, власної гідності проявлялись у людства поступово – від античного уявлення про нерівність людей до філософії природних прав людини епохи Просвітництва, «Білля про права» в США та «Декларації прав людини і громадянина» у Франції. Відомий такий вислів: «Хто не знає свого минулого, той не побудує майбутнього». Тому ми почнемо з історії появи поняття «права людини».

3. Актуалізація опорних знань.

План уроку

1. Загальне поняття про права людини і про історію боротьби за їх визнання та юридичне закріплення.
2. Поняття «право людини» і «свобода людини».
3. Права людини в міжнародно-правових документах.
4. Класифікація прав і свобод людини.

Учитель. Кожен і кожна із вас у повсякденному житті, напевно, вимовляли слова: «я маю право», «це моє право», «права людини».

Як ви розумієте, що таке права людини? (10 хв)

Відповіді учнів починаються зі словосполучення: «Я думаю, що права людини – це ...».

Учитель. Шлях людства до сучасного розуміння прав людини був тривалим. Спочатку права людини існували у вигляді моральних норм, наприклад, право на повагу, на власну точку зору. Такі права існують і сьогодні. Вони важливі для людини, але не належать до правових норм і законів.

Закони, які з'явилися одночасно з виникненням держави, зробили права людини поняттям юридичним. Права людини (на життя, безпеку, власність, працю тощо) визначалися законами, але держава, переважно, обмежувала їх. Нерідко права, зафіксовані в законах держави, насправді не реалізовувалися.

У перших відомих історії державах права людини були дуже обмежені, вузькі. Наприклад, у державах Давнього Сходу закон відрізнявся дуже жорстоким ставленням до людини, часто був кастовим. За доби античності й середньовіччя, попри можливість певних верств суспільства користуватися деякими правами, про права людини в сучасному розумінні не можна говорити. Насамперед тому, що людину в рабовласницьких державах і абсолютних монархіях не вважали вільною особистістю. Законами закріплювалася нерівність людей за становими, майновими, релігійними, національними та іншими ознаками. Така нерівність унеможлиблювала реалізацію прав і свобод людини. Низка подій, що наблизила добу прав людини, почалася з ухвалення у 1215 році англійської **Великої хартії вольностей**, де було зазначено: «*Жодна людина не буде заарештована і ув'язнена, або позбавлена майна, або оголошена поза законом, або вигнана ... інакше як по законному вироку рівних їй і за законом країни...*». Це була «перша ластівка» свободи людини (хай навіть дуже обмеженої) в атмосфері сваволі можновладців Середньовіччя. Після Великої хартії вольностей у європейських державах було ухвалено низку документів, які розширювали права вищих верств населення (Золота булла імператора Карла IV в 1356 році, Білля про права в Англії у 1689 році тощо). Утім, справжній відлік історії прав людини в сучасному їх розумінні починається від Великої Французької революції кінця XVIII століття. За три дні до штурму Бастилії

«герой Старого і Нового світу» **маркіз Лафает**, котрий нещодавно повернувся зі Сполучених Штатів, представив Національним зборам проєкт Декларації прав людини і громадянина, сказавши при цьому: *«Щоб нація стала вільною, їй достатньо цього захотіти»*. *Історія довела: потрібно також, щоб цього «захотіла держава», щоб вона була готова поділитися своєю владою з пресою, громадянською думкою ...»* Невдовзі після 14 липня 1789 року Національні збори Франції проголосували за XI статтю Декларації: *« Вільний обмін думками і поглядами є одним із найцінніших прав людини ...»*. Але нова республіка, що засудила монархів, незабаром вдалася до практики жорсткого терору й перетворилася на диктатуру. Французам знадобилося ще майже 100 років, щоб у їхній країні запанувала демократія та виникли умови для реалізації прав людини.

У Сполучених Штатах, що перемогли у війні за незалежність, боротьба за права людини тривала успішніше. Творці американської Конституції (1789 р.) оголосили народ суверенним. Під час затвердження найбільшу стурбованість у представників штатів викликала відсутність у ній положень, які б захищали і штати, і їхніх громадян від можливої сваволі центрального уряду. З огляду на це в 1791 році штати ухвалили перші десять поправок до Конституції Сполучених Штатів, відомі тепер як **Білль про права**.

Поміркуйте і дайте відповідь: Які ви знаєте міжнародно-правові документи ХХ століття, що регулюють права людини? Коли і чому вони з'явилися?

Учень. У середині ХХ століття, після Другої світової війни, 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН була ухвалена Загальна декларація прав людини, де вперше в історії людства сформульовані основні права і свободи людини, котрі сьогодні в цілому світі вважаються стандартами, зразками для національних юридичних документів (розділів конституцій про права громадян).

Учениця. Протягом ХХ століття було прийнято близько ста різних міжнародних договорів про захист прав і свобод людини.

Учень. Одними із нових документів є Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, а також Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, які були прийняті в 1966 році.

Учениця. Якщо люди знатимуть усі ці документи, вони зможуть повністю реалізувати свої права, а державній владі в будь-якій країні важко буде порушувати права громадян. У юридичній літературі поряд зі словами «права людини» ви можете зустріти «свободи», наприклад, свобода слова, свобода думки. Право є тим, реалізацією чого держава гарантує, свобода ж є простором, у який державі не можна втручатися. Тому кажуть: «права і свободи людини».

Учитель. Обговоріть у парах (15 хв):

–Що означає поняття «право людини»?

–Поясніть, чи є свобода правом людини, чому?

–Чи важливо для вас особисто мати свободу? Чому?

Відповіді учнів.

Учитель. Отже, міра свободи може істотно різнитися в різних суспільствах, за різних політичних режимів. Право людини англійський філософ Томас Гоббс визначав як свободу щось робити або не робити. У суспільстві право забезпечується системою законів, обов'язкових для виконання всіма членами суспільства. **Свобода людини** – це відсутність будь-яких обмежень, тиснень у будь-чому (діяльності, поведінці), прямо не пов'язаних із суспільними правами й нормами. За німецьким філософом Гегелем, «свобода – це усвідомлена необхідність».

Клас поділений на 3 групи (демократія, тоталітаризм, авторитаризм). .

Які права людини і свободи людини притаманні цим політичним режимам?

Чому?

Відповіді груп.

Учитель. Право як загальносоціальне явище – це певні можливості (свободи) учасників соціального життя, які об'єктивно зумовлюються насамперед рівнем розвитку суспільства. Залежно від того, хто саме є «носієм» цих можливостей, розрізняють права людини, права сім'ї, права нації, права інших спільностей і груп. Права – це певні свободи людини, тобто її можливості діяти певним чином із тим, щоб забезпечити своє нормальне існування, свій розвиток, задоволення тих потреб, що сформувалися.

Права не всі однотипні. Є такі групи прав:

- Громадянські (особисті) права;
- Політичні права;
- Соціально-економічні права;
- Права на чисте довкілля, культурні права і права розвитку.

Клас розділений на 4 групи:

I група – «Загальна декларація прав людини»;

II група – «Міжнародний пакт про громадянські й політичні права»;

III група – «Міжнародний пакт про економічні, соціальні, культурні права»;

IV група – «Конституція України».

Кожна група ознайомлюється з переліком прав людини, що міститься в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні, культурні права, аналізує ці документи й дає відповідь на запитання:

Які основні демократичні цінності проголошені в «Загальній декларації прав людини», Міжнародному пакті про громадянські й політичні права», Міжнародному пакті про економічні, соціальні, культурні права» та в «Конституції України?»

Відповіді учнів.

Учитель. Права й свободи людини в сучасному розумінні невід'ємні від її обов'язків і відповідальності перед суспільством, державою, іншими людьми. Це фундамент не тільки демократії, але й справедливості, рівноправ'я, гуманізму. До такого висновку прийшло людство в кінці ХХ століття, а крокувало до цього визначення багато століть, заплатило жорстоку ціну. І зараз, у ХХІ столітті, не закінчується боротьба ідей, пошуків найбільш досконалих форм суспільного та державного устрою – демократична боротьба за повноправну вільну людину і громадянина, за гідні умови її існування.

4. Підсумок уроку. Наша незалежна держава – Україна, що входить у світову співдружність, теж робить свої перші кроки в цьому демократичному процесі, виборює право стати цивілізованим суспільством, яке поважає людську гідність, чітко прагне дотримуватися невід'ємних прав людини й громадянина.

5. Домашнє завдання. Написати твір-есе (роздум) на тему «Чи можу я реально користуватися правами, наданими мені Конституцією України, Загальною декларацією прав людини, Міжнародними пактами про громадянські й політичні, економічні, соціальні, культурні права?».

Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина

Тема. Особисті (громадянські) права та свободи громадян України

Мета:

- формування поняття «особисті права і свободи», закріплення знань щодо основних прав і свобод громадян;
- формування навиків синтезу теоретичних знань із практикою повсякденного життя;
- розвиток мислення шляхом аналізу ситуацій та вміння правильно їх оцінювати;
- виховання в учнів розуміння цінності особи, необхідність поваги та дотримання її прав.

Обладнання: тексти Міжнародного пакту про громадські та політичні права, Європейської Конвенції з прав людини, Конституції України.

Запис на дошці. Епіграф до уроку: *Основу міцного правопорядку складає свобода та її недоторканність.*

Б. О. Кістяківський

Поняття до теми: громадські (особисті) права, честь, гідність, приватне життя, світський характер освіти, принцип відокремлення церкви від держави та школи від церкви.

Тип уроку: урок оволодіння новими знаннями.

Хід уроку

1. Повідомлення теми та мети уроку.

Темою нашого уроку є «Особисті (громадянські) права та свободи громадян України». Епіграфом до нашої теми ми взяли вислів видатного українського юриста Б. О. Кістяківського, бо саме в цих словах сконцентровано головну ідею теми, що найвища цінність – це особисті права громадянина нашої держави, їх захищеність, включаючи права на життя, особисту недоторканність людини, її житла і свободу совісті.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Важлива ознака правової держави полягає в тому, що права людини в ній набувають самостійного юридичного значення і з ними мають співвідноситись усі закони. Тобто в правовій державі права людини гарантуються та реально виконуються незалежно від того, які політичні сили в ній є правлячими.

3. Актуалізація опорних знань.

План уроку

1. Захищеність особи у правовій державі.
2. Право на життя.
3. Право на повагу до гідності людини.
4. Право на свободу та особисту недоторканність людини, недоторканність житла і таємницю листування.
5. Свобода пересування та вільний вибір місця проживання.
6. Право на свободу світогляду та віросповідання.

Учитель. У правовій державі права людини набувають самостійного юридичного значення, з ними повинні співвідноситись всі закони. Ми прагнемо до побудови такої держави, а поки що в житті час від часу зустрічаємося з порушенням прав людини і громадянина.

Учитель оголошує проблемне питання уроку. **Чи є обмеження особистих прав людини порушенням прав людини і принципів правової держави?**

Клас ділиться на 5 груп. Кожна група отримує текст Конституції України, правової ситуації (додатки № 1, 2, 3, 4).

Учитель. Визначте, які права людини порушено в зазначених ситуаціях (15-20 хв).

Відповіді учнів.

Очікувані відповіді груп:

Керівник I групи. Право на життя (ст. 27 Конституції України).

Керівник II групи. Право на повагу гідності (ст. 28 Конституції України).

Керівник III групи. Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України).

Керівник IV групи. Право на недоторканість житла (ст. 30 Конституції України).

Керівник V групи. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31 Конституції України)

Учитель. А тепер повернемося до нашого проблемного питання, яке було поставлено на початку уроку. **Чи є обмеження особистих прав людини порушенням прав людини і принципів правової держави?**

Учень. Оскільки всі ці права проголошені Конституцією України, яка є основним законом держави, то забезпечення, реалізація та захист прав людини є основним завданням і сенсом існування української держави.

Учениця. Громадянські права є невід'ємними, вони не надаються, а лише охороняються та гарантуються державою.

4. Підсумок уроку.

Учитель. Реалізація та захист прав і свобод громадян є основним завданням і сенсом існування української держави.

5. Домашнє завдання: опрацювати матеріал підручника, II розділ Конституції України.

Тема. Політичні права і свободи громадян України

Мета:

- засвоєння знань про політичні права і свободи громадян України, формування поняття «політичні права і свободи громадян»;
- формувати навички реалізації своїх політичних прав;
- розвиток в учнів уяви, умінь логічно мислити та виступати перед аудиторією, зв'язно, послідовно й доказово викладати матеріал із правових проблем;
- виховання потреби в активній політичній позиції молоді людини.

Обладнання: Конституція України, підручники, роздатковий матеріал.

Запис на дошці. Епіграф до уроку: *Рівність прав не в тому, що всі ними користуються, а в тому, що вони всім надані.*

Сенека

Поняття до теми: політичні права і свободи, свобода слова, цензура, конфіденційність інформації, національна безпека, мітинг, політична партія, громадська організація, державна служба.

Тип уроку: урок комплексного застосування знань, умінь і навичок; використання рольових ситуацій.

Хід уроку

1. Повідомлення теми та мети уроку.

Учитель. Темою нашого уроку є «Політичні права і свободи громадян України». Під час уроку ми з вами визначимо суть політичних прав, їх перелік. А згодом зможе застосовувати знання на практиці.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Шляхом вивчення міжнародних документів, Конституції України виховується політична активність та повага до свобод інших людей. Політичні права і свободи, визначені Конституцією України, належать переважно лише громадянам України і створюють реальну можливість для них брати участь у керівництві державою та суспільному житті.

3. Актуалізація опорних знань.

План уроку

1. Призначення політичних прав і свобод громадян України.
2. Свобода думки і слова.
3. Свобода зборів, мітингів, походів і демонстрацій.
4. Право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації.
5. Інші конституційні політичні права.

Учитель. Політичними правами і свободами називають можливість брати участь у вирішенні державних і суспільних справ у гарантованих державою формах. Головна особливість цих прав і свобод полягає в тому, що їх носіями є не всі люди, що живуть в Україні, а лише її громадяни.

Назвіть політичні права і свободи громадян України.

Учень. Свобода думки і слова.

Учениця. Свобода мітингів, зборів, походів і демонстрацій.

Учень. Право на звернення до органів і посадових осіб державної влади і місцевого самоврядування.

Учениця. Право на об'єднання.

Учень. Право на участь в управлінні державними і місцевими справами (право на державну службу та на службу в органах місцевого самоврядування).

Учитель. Клас ділиться на 4 групи. Кожна отримує ситуацію, яку потрібно розіграти перед класом. У свою чергу, інші учні повинні дати відповідь на запитання «Які політичні права людини було порушено?» (на підготовку – 5 хв; додатки № 3, 4, 5, 7).

Відповіді учнів.

Очікувані відповіді груп:

Керівник I групи. Право на створення об'єднань громадян.

Керівник II групи. Право брати участь в управлінні державними справами.

Керівник III групи. Право на збори, мітинги, походи і демонстрації.

Керівник IV групи. Право на звернення до громадян.

Учитель. Користуючись політичними правами, зокрема виборчим правом, ми обираємо ту владу, яка підкоряється народу та створює умови для свободного життя людини, її праці, благополуччя.

(Клас ділиться на 4 групи; кожна отримує юридичну задачу, для вирішення якої потрібно використовувати Конституцію України та підручник; додатки № 6, 2).

Відповіді учнів.

Очікувані відповіді:

Керівник I групи. Ні, по-перше, засновниками молодіжних організацій можуть бути особи з 15 років; по-друге, користування вогнепальною зброєю дозволяється з 18 років.

Керівник II групи. Ні. Право на створення політичної партії в Україні мають лише громадяни України з вісімнадцятирічного віку. Політична партія повинна мати всеукраїнський статус, тобто мати свої осередки в областях України. Забороняється утворення і діяльність політичних партій в Україні, якщо їхні цілі спрямовані на порушення територіальної цілісності України.

Керівник III групи. Право на створення політичних партій в Україні мають повнолітні особи, які є громадянами України. Тому особі слід, у першу чергу, набути громадянства України. Після цього необхідно розробити програму і статут партії. Далі слід провести установчий з'їзд партії, де затверджується статут і програма й обираються керівні органи. Рішення про утворення повинне підтримуватися підписами не менш як 10 000 громадян України, які мають право голосу не менш як у 2/3 областей. Останнім кроком є подання пакета необхідних документів до Міністерства юстиції України для реєстрації.

Керівник IV групи: Порухень Конституції України зміст листівки не має. Стаття 34 Основного Закону гарантує кожному право на свободу думки і слова, вираження своїх поглядів і переконань як усно, так і письмово.

4. Підсумок уроку.

Учитель. На цьому уроці ми з вами побачили взаємну залежність між можливістю реалізувати свої політичні права і ступенем поінформованості громадянина про події і явища, що відбуваються в суспільстві, державі та світі. Тому тільки люди, які користуються своїми політичними правами та свободами, можуть впливати на ситуацію в районі, місті, країні, де вони живуть.

5. Домашнє завдання: знайти інформацію у ЗМІ про випадки порушення політичних прав і свобод або про захист і поновлення політичних прав і свобод.

Додаток №1

Завдання № 1

Водій автомобіля збив пішохода. Від отриманих травм останній помер у лікарні.

Завдання № 2

У літньому таборі відпочинку старшокласники час від часу ввечері заходили до кімнат, де проживали діти молодшого віку, і примушували їх віджиматися, пересуватися на чотирьох кінцівках, гавкати як собаки тощо, погрожуючи за невиконання та повідомлення вожатим фізичною розправою.

Завдання № 3

Двох неповнолітніх при виході з кінотеатру затримав наряд міліції. У відділенні міліції їм не повідомили причини затримання. Через чотири дні про це було повідомлено їхніх батьків, які прийшли й забрали дітей.

Завдання № 4

Із міліцейського протоколу: «...Двоє осіб (за свідченнями очевидців, чоловіка та жінки) 3.07.2003 року, виламавши двері ломом, проникли до дачного будинку у масиві «Озерний». Проте вони не встигли нічого викрасти і змушені були втекти, оскільки до будинку під'їхав автомобіль...».

Завдання № 5

Директор приватного підприємства, використовуючи міні-АТС, часто прослуховував і час від часу втручався у телефонні розмови працівників, що працювали у його фірмі.

Завдання № 6

Із газетної статті: «...Незабаром пройдуть слухання у суді, за позовом гр. Ключової, щодо друку у місцевій газеті недостовірної інформації про нього та членів його сім'ї, коли він балотувався у депутати до міської ради.»

Завдання № 7

Сімнадцятилітній Андрій Крюков вирішив з'їздити у Польщу на запрошення свого друга. Але йому відмовили у видачі закордонного паспорта, оскільки через 8 місяців він підлягає призову до Збройних Сил України і раптом до цього часу не повернеться в Україну.

Завдання № 8

За рішенням глави обласної державної адміністрації місцевої телерадіостанції, кореспонденти якої у своїх репортажах гостро критикували дії місцевої влади, було відмовлено у виділенні частотного ефіру, за «підрив державної безпеки і авторитету влади».

Завдання № 9

Із оголошення: « До російської школи приймаються діти, які розмовляють російською мовою, а їхні батьки є православними християнами».

Додаток № 2

Аналіз правової ситуації

Однією з форм роботи на уроках є аналіз правової ситуації. Для аналізу певної справи вам необхідно звернути увагу на такі основні моменти:

А. Факти: Що відбулося? Хто є учасниками справи? Що ми про них знаємо? Які факти є важливими? Які є другорядними?

Б. Проблеми: Якими нормами закону регулюється ситуація? У чому полягає конфлікт? Яке питання ми повинні вирішити для розв'язування ситуації?

В. Аргументи: Якими є ваші аргументи (зокрема, із законодавчої бази) на захист кожної зі сторін ситуації?

Г. Рішення: Яким буде ваше рішення? Якими є причини вашого рішення? Якими можуть бути його наслідки?

Додаток № 3

Правила дискусії

Дискусія дає прекрасну нагоду виявити різні позиції з певної проблеми або із суперечливого питання. Для того щоб дискусія була відвертою, необхідно створити в класі атмосферу довіри та взаємоповаги. Тому бажано знати правила культури ведення дискусії. Пропонуємо вам такі правила:

1. Говоріть по черзі, а не всі одночасно.
2. Не перебивайте того або тієї, хто говорить.
3. Критикуйте ідеї, а не особу, що її висловила.
4. Поважайте всі висловлені думки (точки зору).
5. Не смійтеся, коли хтось говорить, за винятком, якщо хтось жартує.
6. Не змінюйте тему дискусії.
7. Намагайтеся заохочувати до участі в дискусії інших.

У своєму класі ви можете доповнити ці правила, прийняти їх після обговорення та дотримуватися під час проведення дискусій.

Додаток № 4

Правила роботи в малих групах

Робота в малих групах дозволяє вам набути навичок, які необхідні людині для спілкування та співпраці (співробітництва).

Після того як учитель об'єднав вас у малі групи і ви отримали завдання, ваша група за короткий час (3 – 5 хв) повинна виконати це завдання та оголосити результати своєї групи. Пропонуємо правила роботи в малих групах, які допоможуть вам організувати свою роботу:

Швидко розподіліть ролі в групі:

Спікер (керівник групи):

- зачитує завдання групи;
- організовує порядок виконання;
- пропонує учасникам групи висловитись по черзі;

- заохочує групу до роботи;
- підбиває підсумки роботи;
- за згодою групи визначає доповідача.

Секретар: веде коротко та розбірливо записи результатів роботи своєї групи; як член групи має бути готовим висловити думку групи при підбитті підсумків або допомогти доповідачеві.

Спостерігач: слідкує за часом; заохочує групу до роботи.

Доповідач: чітко висловлює думку групи; доповідає про результати роботи групи.

1. Починайте висловлюватися спочатку за бажанням, а потім по черзі.
2. Дотримуйтесь одного з правил активного слухання, головне – не перебивайте один одного.
3. Обговорюйте ідеї, а не особи учнів, які висловили цю ідею.
4. Утримуйтеся від оцінок і образ учасників групи.

Додаток № 5

Завдання № 1

Групі громадян України Міністерство юстиції України відмовило в реєстрації політичної партії.

Завдання № 2

Громадянин Риков (79 років, хворий і не може ходити) написав заяву голові виборчої дільниці, щоб у день виборів до Верховної Ради України йому додому принесли бюлетень і скриню для голосування, але про нього забули.

Завдання № 3

Задля запобігання скоєння можливих безпорядків начальник обласного управління міліції прийняв рішення відтіснити мітинг страйкарів із центральної площі у вузьку і там його розігнати. Дозвіл, час і місце на проведення мітингу надав міський голова.

Завдання № 4

Заступник голови державної адміністрації відмовився прийняти скаргу громадян на свого підлеглого, за вини якого відбуваються регулярні затримки з виплатою пенсій у районі.

Додаток № 6

Завдання № 1

Чотирнадцятилітній громадянин Петров звернувся до місцевих органів виконавчої влади із заявою, що містила прохання про реєстрацію молодіжної організації, засновником якої він є. Мета цієї організації – вивчення прийомів рукопашного бою, правил користування холодною та вогнепальною зброєю, вивчення вибухових пристроїв і вибухових речовин. Чи буде зареєстровано цю організацію? Чому?

Завдання № 2

Чи отримають дозвіл на створення політичної партії в Україні близько 12 тисяч громадян України та Польщі віком від 16 до 25 років, що проживають компактно на прикордонних територіях, котрі вирішили утворити політичну партію, мета якої – приєднання до Польщі частини Західноукраїнських земель, на яких вони проживають?

Завдання № 3

Особа без громадянства, що має дозвіл на постійне проживання в Україні, вирішила створити політичну партію. За яких умов це можливо? Які кроки для здійснення своєї мети їй потрібно зробити?

Додаток № 7

Розігрування правової ситуації за ролями

Рольова гра – це невеличка п'єса, яку ви можете поставити на уроці. В її основі лежить імпровізація. Ви інсценізуєте запропоновані вчителем правові ситуації. Рольові ігри сприяють кращому розумінню цих ситуацій, а також допомагають учитися через досвід і почуття.

Якщо ви розігруєте правову ситуацію:

- чітко дотримуйтеся своєї ролі;
- слухайте інших «акторів» і вчителя;
- не коментуйте дій інших, перебуваючи в ролі;
- намагайтеся ставитися до своєї ролі як до реальної життєвої ситуації, у яку потрапили;
- вийдіть із ролі по закінченні сценки;
- візьміть участь в обговоренні сюжету гри.

Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність (розробки уроків)

Терещенко Олена

Мета. Сприяти формуванню правосвідомості підлітків шляхом конкретизації норм моралі та права стосовно їхньої безпосередньої поведінки.

Обладнання: 1. Виставка літератури з означеної теми.

2. Висловлювання видатних людей.

Епіграф (написаний на дошці):

Посійте вчинок – пожнете звичку.

Посійте звичку – пожнете характер.

Посійте характер – і ви пожнете долю.

У. Текерей

Форма проведення: класна година у формі анкети думок.

1. Повідомлення теми та мети класної години:

Учитель. Конституція України проголосила нашу державу правовою. Але ця теза залишається поки що лише декларацією про наміри. І тому вважливим напрямом формування правової держави в Україні є заходи з підвищення правової культури людей. Лише людина, яка володіє правовою культурою, добре знає закони та поважає їх, сприяє формуванню правомірної поведінки.

У нашому суспільстві здійснюється принцип: найвища цінність – Людина. Ваше життя складається із вчинків. У вчинках виражається суть людини. Але у своєму житті ми повинні дотримуватися також певної відповідальності за свої дії.

Скажіть мені, будь ласка, з якими словами у вас асоціюється слово «поведінка»? (Записати всі слова на дошці.)

А тепер ми можемо зробити висновок, що **поведінка** – це дотримання основних вимог і правил людського співжиття, уміння знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими. Вчинками своїми людина зустрічається з іншими людьми, у вчинках вона виражає своє особисте ставлення до природи, людей, життєвих подій. Вчинок реалізує моральну спрямованість поведінки людей (слайд 2).

Вчинок – елементарна клітина поведінки людини. Це одиничний, відносно завершений акт поведінки, викликаний прямою або хибною зовні причиною і проходить за певних обставин у конкретній ситуації.